

ВЕКТОРИ СУЧАСНОГО
ОПЕРНОГО ТА БАЛЕТНОГО
МИСТЕЦТВА УКРАЇНИ:
РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР

*(оглядова довідка за матеріалами преси,
неопублікованими документами та Інтернету 2014–2015 рр.)*

Серед важливих особливостей оперного мистецтва сьогодні є те, що театри опери та балету в регіонах нашої держави вже не поступаються столичній опері, активно експериментують та нарощують творчий потенціал. А їх вистави стають подіями мистецького життя України та мають резонанс у світі.

Харківський національний академічний театр опери і балету ім. М. Лисенка – найстаріший вітчизняний музичний театр. Понад 220 років у Харкові йдуть музичні вистави, а початком стаціонарних оперних сезонів прийнято вважати 26 грудня 1874 р. (за старим стилем). У ті роки в спектаклях театру постійно брали участь такі виконавці як Ф. Шаляпін, А. Нежданова, Л. Собінов, М. Батгістіні, чия творчість послужила прикладом для вокально-сценічного мистецтва наступної епохи.

У жовтні 1925 року на базі оперної антрепризи в Харкові було утворено першу в Україні державну оперу. Після переходу частини творчих працівників в нову столицю України – Київ (сезон 1934–35 рр.) театр, як і раніше, залишився одним із провідних музичних колективів республіки. Зміцніла його матеріальна база, було відновлено до відмінного стану нове приміщення (розбите під час Великої Вітчизняної війни). А починаючи з сезону 1991–92 рр. театр функціонує в новій будівлі, що знаходиться на головній вулиці міста – Сумській. Діючий репертуар театру складають близько 50 опер і балетних постановок. Ядром нинішнього репертуару є українська і російська класика. Твори М. Лисенка, М. Мусоргського, С. Гулака-Артемовського, П. Чайковського, С. Рахманінова, С. Прокоф'єва, І. Стравінського представлені на афішах поряд з операми і балетами на музику Дж. Верді, Дж. Пуччіні, Д. Россіні, Ш. Гуно, Р. Леонкавалло, А. Адана, Ф. Амірова, К. Сен-Санса. У репертуарі для дітей – музичні вистави на сюжети знайомих казок: «Червона шапочка», «Білосніжка і сім гномів», «Лускунчик». Театр пропонує чимало різноманітних концертних програм у виконанні провідних віртуозів оперної та балетної сцени. Міцніють зв'язки із закордонними постановниками і менеджерами – ХАТОБ твердо виходить на міжнародну арену [1, 2].

Сезон 2014 – 2015 років Харківський національний академічний театр опери і балету ім. М. Лисенка відкрив оперою «Тарас Бульба» М. Лисенка

(лібрето М. Старицького за мотивами повісті М. Гоголя). Керівництво театру вирішило не йти второваними шляхами, а представити відомий твір у трохи незвичному форматі – просто неба для всіх харківських меломанів. «Тарас Бульба» просто неба став великою театральною виставою, в якій величезну роль відігравали не тільки музика й виконавська майстерність, а й самі декорації – площа, тисячі меломанів. Тобто опера стала «ще ближчою до народу», перетворившись на приголомшливе музичне майданне дійство. Перед входом у театр розігрувалися епічні батальні сцени, в музичних і в драматичних фрагментах було задіяно практично весь колектив театру: у проєкті брали участь майстри сцени, молоді солісти, хор, балет та симфонічний оркестр театру під орудою диригента В. Плоскіни, який зазначив, що нинішній «Тарас Бульба» став прем'єрою всього його життя [3].

Успішна реалізація цього проєкту напередодні Дня незалежності України та Дня Харкова створила піднесено-святкову атмосферу, яку оцінили усі [4].

200-річчя Тараса Шевченка Харківський національний театр опери та балету відсвяткував репертуарною виставою в постановці диригента В. Куценка і режисера Л. Куколева – „Поет”. Це постановка ще 2001 року, хоча у сучасних реаліях вистава набула виразного контексту. В її основі – сучасна опера Л. Колодуба, що змальовує останню березневу ніч життя Т. Шевченка. Цієї ночі в уяві поета проноситься все життя. Герої власних творів наче вириваються з імлі підсвідомості Кобзаря. У харківському „Поеті” сам Тарас – це розмножений образ. Хлопчика Тараса грає мецо-сопрано В. Стеценко, партію Тараса – молодого солдата співає тенор Є. Гаврись, а Тараса, який передчасно зістарився на солдатчині, – бас В. Гращенко. Тараса – філософа, митця – грає заслужений артист України Д. Маклюк. Особливу складність його партії становить вокально-декламаційна дуалістичність образу.

Поліфонічна музична фактура «Поета» включає у себе і мотиви народної пісні, неокласичний симфонізм і підсилену динаміками мало не рокову експресивність. Все це створило оригінальний та неповторний музичний світ вистави [5].

Резонансною стала й інша робота Харківського театру – прем'єра оперного шоу «Сармен» на музику Ж. Бізе (диригент-постановник В. Плоскіна; режисер – А. Калоян). Виставу було задумано як барвисте сценічне втілення партитури Ж. Бізе. Головна риса постановки – катастрофа, що насувається в житті головної героїні і всіх, хто її оточує. На сцені багато зброї, насильницьких дій – значно більше, аніж того вимагає сюжет П. Меріме – Ж. Бізе. У прем'єрі оперного шоу «Сармен» взяли участь колишні солісти Донбас Опери Наталя Матвеева (Кармен) і Сергій Гонтовий (Хозе), а тепер солісти Харківського театру. Ескамілію співав уродженець Луганщини Володимир Козлов, а Мікаелу – Юлія Піскун [6].

Певним показником інтересу до роботи Харківського театру опери та балету став гастрольний тур балетної трупи театру по Бельгії у вересні 2014 року. У містах Лувен ля Ньов і Льєж та Брюссель глядачі з ентузіазмом

приймали вечір балету «Колесо Фортуни», складений із творів М. Равеля «Болеро» і К. Орфа «Карміна Бурана». На балетних виставах були аншлаги. Так, у Брюсселі, у залі Палацу прекрасних мистецтв, розрахованому майже на 2000 місць, не було жодного вільного місця. Виступи балетних акторів були обмежені рамками відносно невеликого концертного майданчика. І тому балетмейстер А. Рубіна і диригент В. Плоскіна на ходу міняли розсадку оркестру, позиції хору і мізансцени, домагаючись максимальної виразності та сценічної свободи. Було адаптовано до мінімуму й оформлення художника Н. Швець, в центрі якого був трон Фортуни й її фатальне колесо. Перед початком і наприкінці виступу організатори гастролей представили артистів і навіть нагадали глядачам, з якого міста приїхали артисти і в якому регіоні України це місто розташовано. Українські журналісти, коментуючи підсумки гастролей, зазначали, що харків'яни своїм мистецтвом вже підтвердили входження до культурного простору Євросоюзу [7].

Драматичною можна назвати ситуацію, що склалася у Донецькому академічному державному театрі опери та балету ім. А. Б. Солов'яненка. Ще декілька років тому діяльність цього театру викликала великий резонанс як глядачів, так і музикознавців.

Цей мистецький заклад – один з наймолодших вітчизняних музичних театрів: він був створений в 1932 році у м. Луганську на базі пересувного оперного театру Правобережної України. Будівництво нового театру у Донецьку було пов'язане з генеральною реконструкцією міста. 12 квітня 1941 року Донецький російський музичний театр відкрив свій сезон в Донецьку в новій театральній будівлі, спорудженій за проектом Л. Котовського, прем'єрою опери М. Глінки «Іван Сусанін».

Донецький академічний державний театр опери та балету був центром духовної культури Донбасу. За роки своєї творчої діяльності на сцені театру було поставлено більше 250 вистав, які побачили глядачі багатьох зарубіжних країн [8].

У сезоні 2013 – 2014 рр. колектив театру дав 79 вистав, які відвідали понад 37 тисяч глядачів. Уперше донеччани презентували у гастрольному турне (в Одесі, Львові і Києві) вагнерівську оперу «Летючий Голландець» – це було перше виконання твору композитора німецькою мовою за оригінальною партитурою в Україні. Не випадково саме цю постановку було відзначено Національною премією України імені Тараса Шевченка.

Показово, що з усіх оперних театрів України лише Донбас Опера підготувала масштабну прем'єру до ювілею Т. Шевченка. У квітні 2014 року спільними зусиллями студентів Донецької музичної академії ім. С. Прокоф'єва, учнів Донецької обласної спеціалізованої музичної школи для обдарованих дітей, солістів і музикантів театру під орудою диригента і режисера Т. Микитки було представлено оперу сучасного українського композитора О. Рудянського «Шлях Тараса». Авторами лібрето стали В. Юречко та В. Рева.

Мистецтвознавці відзначали, що постановка сучасної опери (за музичним матеріалом, а не за сюжетом) – це важкий гігант, який не кожному ко-

лективу до снаги. І те, що постановники втілили цю ідею на сцені Донецького театру, – це творчий подвиг. А у пресі підкреслювали, що постановка опери «Шлях Тараса» стала однією з найяскравіших мистецьких подій, приурочених до 200-річчя Великого Кобзаря [9].

Та вже у травні 2014 року, через загострення політичної ситуації на Донбасі, театр достроково заклав 82-й театральний сезон [10].

А влітку 2014 року унікальні декорації «Летючого Голландця» і ще 14 знакових вистав було розграбовано бойовиками так званої «ДНР», а ті, що залишилися, постраждали від обстрілу. У жовтні раптово помер генеральний директор Донбас Оперы В. Рябенький, а Донецький національний театр опери і балету ім. А. Солов'яненка, який останніми роками був флагманом високої культури, на який рівнялися інші українські колективи, нині перетворюється на якийсь містечковий театрик. Зараз у вихідні дні і у денний час на його сцені показують оперети і третьорозрядні постановки (оскільки половина трупи роз'їхалася різними містами і країнами), виступають і відверті недруги нашої країни (зокрема співак Й. Кобзон, який дав там агітконцерт у славу міфічної «Новоросії»). Сьогодні з репертуару театру викорінюється все українське.

За словами художнього керівника Донбас Оперы, народного артиста України В. Писарева «Сьогодні становище в Донецькому театрі опери та балету важке... Схоже, що Донбас стає ще однією гарячою точкою на планеті і поступово перетворюється на Придністров'я чи Абхазію. Дуже шкода, якщо історія Донбас Оперы закінчиться! Чув, що є ідея перейменувати наш театр на Новоросійський, а це вже буде зовсім інший бренд. Будь-який колектив – це артисти, музиканти, диригенти, режисери, працівники технічних та адміністративних служб. Знаю одне, що колишнього театру вже не буде...» [11].

Актом підтримки колективу Донбас Оперы став гала-концерт оперно-симфонічної музики «„Донбас Оперы” відлуння голосів...», що пройшов 26 червня 2015 року у Великому залі Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського. Захід ініціював экс-головний диригент Донецького національного академічного театру опери та балету ім. А. Б. Солов'яненка, народний артист України Василь Василенко. «Метою благодійної акції є гостра необхідність привернути увагу держави до проблем виживання артистів-переселенців, тих вокальних журавлів, які не повернулися до свого розореного творчого „гнізда”», — підкреслив В. Василенко. У програмі виконувалися шедеври української та світової класики. Мабуть, символічно, що благодійний вечір відбувався напередодні Дня Конституції. В ньому взяли участь солісти Донецького театру, які вже рік, як є переселенцями, тому що були змушені виїхати з так званої «ДНР» [12].

Молодим можна вважати й Дніпропетровський державний театр опери і балету. Вперше у Дніпропетровську оперний театр було відкрито у 1931 році під назвою Дніпропетровський робітничий оперний театр. Проте з початком війни театр було евакуйовано до Красноярська, де його об'єднали з одеською трупкою і після війни вже не відновлювали.

А у Дніпропетровську театр опери та балету було відкрито лише 26 грудня 1974 року. Театральний сезон розпочав балет «Лебедине озеро» П. І. Чайковського. 2003 року театру присвоєно звання академічного [13].

Театр не оминули й певні проблеми. Так, на сторінках преси зазначалося, що ще років десять тому Дніпропетровський оперний серйозно „трусило”. Невдоволення колективу політикою керівництва доходило до такого, що артисти пікетували будівлі обласної влади і виносили до них труну з надписом «оперний театр». Здавалося, що ситуація дійшла межі. Однак театр виявився радше живим, ніж мертвим.

Нині Дніпропетровський театр опери та балету може похвалитися і новими цікавими постановками, прем'єри яких щоразу ставали подіями, і талановитою творчою молоддю. Так, широкий резонанс мали деякі постановки останніх років. Зокрема, увагу фахівців та представників преси викликала фольк-опера „Колиска життя” за твором „Цвіт папороті” Є. Станковича. Хоч музику написано ще минулого століття, твір Є. Станковича, в основі якого український фольклор, і сьогодні звучить сучасно. Він вразив і надихнув на постановку „Цвіту папороті” художнього керівника театру, заслуженого артиста України О. Ніколаєва, який став автором сценічної версії, хореографії і нового лібрето (тому й змінив назву твору на „Колиска життя”). За словами композитора, постановник виробив свою версію, змінив всю ідеологію твору. «Він зробив не історичну, а духовну концепцію», – підкреслив Є. Станкович.

Гучною стала й інша робота О. Ніколаєва у Дніпропетровському державному академічному театрі опери та балету – вистава «Ісус» на основі музики голлівудського композитора Д. Дебні, яку він створив до знаменитого фільму М. Гібсона «Страсті Христові». [13].

Подією останнього театрального сезону назвали у пресі й нову роботу Дніпропетровського театру – балет-комедію «Фокстрот 12 стільців» за романом І. Ільфа та Є. Петрова «12 стільців» (автор лібрето та хореографії – О. Ніколаєв).

Постановник вистави вирішив не відходити від оригіналу класичного твору, але обіграти його дещо по-новому. У спектаклі використано 24 композиції фокстроту минулого століття. Актори в своїх ролях виглядали досить гармонійно, а у виставі було задіяно майже усю трупу театру. «Фокстрот 12 стільців» дає можливість глядачу по-новому подивитися на класичну історію про двох шахраїв. За допомогою пластики рухів актори намагалися максимально продемонструвати особливості характеру своїх героїв [14, 15].

Водночас, з цими експериментальними постановками у Дніпропетровському театрі опери і балету з успіхом йдуть класичні вистави. Так, найбільше квитків продається на балети П. Чайковського «Лебедине озеро» та «Лускунчик». Генеральний директор театру О. Шароваров зазначає, що «по суті, під нашим дахом маємо два театри – класичний і модерн». Втім О. Шароваров підкреслює, що «будь-яка класика колись була новим словом у мистецтві. Щоб театр жив, він має працювати на глядача» [16].

Одеський національний академічний театр опери та балету – один із найдавніших оперних театрів України. Найкращий театр Одеси та України на момент побудови. Йому належать великі заслуги в розвитку музичної культури на Півдні України. Тут виконували свої твори П. Чайковський, М. Римський-Корсаков, С. Рахманінов, Е. Ізаї, П. Сарасате та інші, співали Е. Карузо, Ф. Шаляпін, С. Крушельницька, А. Нежданова, Л. Собінов та інші. У театрі велика оперна трупа; тут відбуваються симфонічні концерти, зокрема, органні, бо будівля має найкращі в місті акустичні дані та вбудований орган. При театрі впродовж кількох десятків років працює дитяча балетна школа – унікальний творчий заклад міста і «кузня кадрів» для балетної трупи театру [17].

Неабиякий резонанс мала у місті остання прем'єра – «Кармен» Ж. Бізе. Ця опера користується особливою любов'ю публіки. Нинішня постановка з'явилася у складні для мистецького життя часи, коли театр не міг розраховувати на належне державне фінансування, а мав покладатися лише на власні сили і ресурси. І ресурси керівництво таки зуміло віднайти, подарувавши глядачам надзвичайно яскраву, талановиту виставу, яка стала свідченням високого творчого потенціалу колективу. Успіху вистави, перш за все, сприяла її музична складова. Диригент-постановник О. Самоїле підкреслив у творі Ж. Бізе багатобарвність оркестрової палітри, виразні контрасти піднесеної святковості, буяння запальних танцювальних ритмів і мелодій широкого дихання, а також рельєфно виділив напружені моменти, пов'язані з драматичним переплетенням людських долі. В опері значну роль відігравали широко розбудовані масові хорові сцени. Як єдиний злагоджений організм виступив у постановці хор театру – один із кращих оперних хорових колективів, керованих Л. Бутенком. При цьому, в мальовничому видовищі, створеному режисером і балетмейстером-постановником в одній особі Г. Ковтуном, хор, міманс і балет виступали як учасники напрочуд активної й розгалуженої сце-нічної дії.

Вистава Одеського театру, на думку музикознавців, була позбавлена типових вад сучасної режисури, схильної не рахуватися з авторським задумом. Тут глядачі побачили багато знахідок, які роблять твір актуальним без нав'язливої його модернізації. Тож, вистава дала змогу відчувати, як попри фінальну катастрофу тут перемагає життєствердна енергія, носієм якої є сама музика Ж. Бізе з її позитивним тонутом, натхненною лірикою та енергійними ритмами [18].

Певним підсумком 2014 театрального року стала, на думку мистецтвознавців, постановка опери-балету В. Губаренка „Вій” в Одеському національному театрі опери та балету, яку здійснив режисер Г. Ковтун.

Твір вперше було поставлено в Одесі 1984-го. Прославлену виставу грали вісім сезонів при повних залах, возили на гастролі. Не дочекавшись постановки в столиці, В. Губаренко 1999-го пише на матеріалі опери-балету од-нойменні хореографічні сцени, прем'єрою яких В. Сіренко диригував вже після смерті автора. Г. Ковтун зумів гармонійно з'єднати всі потрібні «інгредієнти»: барочний кураж ярмаркових сцен, гоголівські «ліричні відступи» (виставу доповнено історією про сім'ю козака Шептуна, якої немає в лібрето

опери-балету), філософію взаємин реального і містичного, втілену в «дивному» дуеті співаючого Хоми і танцюючої Панночки.

Творці одеського «Вія» змогли витиснути максимум можливого з ідеї подвійності світу, перенісши її в суто театральний простір. Разом із живим симфонічним оркестром під управлінням О. Самоїле тут використовуються всілякі шумові ефекти, які підкреслюють фантастичність того, що відбувається.

За словами музикознавця М. Черкашиної-Губаренко, «нинішній „Вій” – це не повтор і не „ремейк”, а абсолютно новий твір... Г. Ковтун скомпонував музичний матеріал, з'єднавши однойменні оперу-балет і хореографічні сцени. Звідси – істотне збільшення балетної складової і домінування в музиці жіночого начала».

Музикознавець О. Самойленко підкреслила, що «головне художнє призначення нової постановки „Вія”, яку не можна назвати ні постановкою опери-балету, ні постановкою хореографічних сцен, – повернення музики В. Губаренка на сцену Одеського оперного театру. Тобто це повернення не певного твору Губаренка, а його композиторського „голосу”, мови, стилю, який прозвучав на диво сучасно і психологічно близько тому, що відбувається сьогодні в свідомості наших співвітчизників. Не персоніфікований у сценографічному просторі, на відміну від Гоголя, але організуючий і час, і образне наповнення музично-сценічної дії, саме композитор був справжнім провідним героєм тієї симфонічної події, якою стала нова постановка „Вія” в Одесі. Чи погодився б композитор із перерозподілом музичного матеріалу, з його новим драматургічним малюнком, що виник у результаті нової режисерсько-постановочної і диригентської інтерпретації, можна тільки здогадуватися. Але музиканти оркестру, диригент, співаки-солісти і хор зробили все можливе, для того, щоб ця інтерпретація була переконливою, і мені здається, що Віталій Сергійович був би їм вдячний... Думаю, що в цього музичного дійства може бути досить успішна сценічна доля».

А композитор, народний артист України О. Костін підкреслив: «Після перегляду опери-балету „Вій” можу з упевненістю сказати, що Одеська опера – прекрасний театр, в якому зібралася команда однодумців, аби творити свято мистецтва».

Показово, що на прем'єрі опери-балету зала була повна; публіка дуже добре прийняла виставу [19].

Львівський національний академічний театр опери та балету ім. С. Крушельницької сьогодні – це великий творчий колектив, відомий не тільки значними творчими здобутками, а й, насамперед, турботою про збереження сценічного життя української оперної і балетної класики. У репертуарі театру зараз 10 українських музично-сценічних творів, зокрема, опери „Украдене щастя” Ю. Мейтуса, „Запорожець за Дунаєм” С. Гулака-Артемовського, „Мойсей” М. Скорика, „Наталка Полтавка” М. Лисенка тощо. Важливо підкреслити, що такої кількості українських вистав немає в жодному аналогічному театрі України. Щодо опер зарубіжних композиторів, то більше десятка вивчені мовою оригіналу: „Отелло”, „Аїда”, „Травіата”, „Набукко”, „Бал-

маскарад” Д. Верді, „Тоска”, „Богема” і „Мадам Баттерфляй” Д. Пуччіні, „Сільська честь” П. Масканьї та „Паяци” Р. Леонкавалло – італійською, „Кармен” Ж. Бізе – французькою, „Страшний двір” С. Монюшка – польською, „Іоланта” П. Чайковського – російською.

Та не тільки яскравим репертуаром вирізняється Львівська опера. Технічне обладнання театру також відповідає вимогам сучасності. Тут з’явилося електронне табло, яке, завдяки перекладові на рухомій стрічці, дає можливість українському глядачеві краще розуміти зміст опер, виконуваних іноземними мовами. Сцена збагатилася досконалим світлом із Японії (театр отримав його, вигравши грант у конкурсі серед багатьох театрів Східної та Центральної Європи). В театрі постійно триває оновлення, удосконалення за кулісної частини. Відремонтовано і устатковано хоровий, балетний і репетиційний зали. Працівники всіх цехів – і творчих, і технічних – вкладають частку своєї душі для процвітання театру, який став їх долею.

Театр вшановує пам’ять про тих українських митців, які в різні періоди його історії творили йому славу. У дзеркальному залі було встановлено пам’ятник патронесі Львівської Опери С. Крушельницькій (скульптор Я. Скакун). Портретну галерею доповнили бюсти співаків О. Мишуги, М. Менцинського, художника Є. Лисика, диригента Я. Вошака [20].

Новий сезон 2014–2015 рр. у Львівському національному театрі опери та балету ім. С. Крушельницької стартував з новим художнім керівником – народним артистом України, экс-міністром культури (2007–2010) В. Вовкуном. Він відомий тим, що працює в усіх жанрах мистецтва, часто синтезуючи їх. В. Вовкуну притаманний експериментальний погляд у майбутнє через осмислення часу минулого і сьогодення [21].

Широкий інтерес викликала й нова режисерська робота В. Вовкуна на сцені Львівської опери – прем’єра „Дон Жуана” В.-А. Моцарта. Це – непростий твір для сценічного втілення, бо вимагає від усіх учасників не лише високої професійної майстерності, а й досвіду – творчого, життєвого, інтелектуального. Однак є в ньому і такі властивості, які найкраще можуть передати саме молоді виконавці. Підтвердженням цього стала згадана прем’єрна вистава, яка являла собою спільний проект театру та Оперної студії Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка.

Диригент-постановник Ю. Бервицький зробив наріжним каменем ясність і прозорість класичного моцартівського стилю, ніде не переобтяжуючи звучання надмірною експресією та густими барвами, зберігаючи виважений баланс між оркестром і вокальними голосами. За всім відчувалася ретельна робота з молодими виконавцями, результати якої позитивно позначилися на сольних номерах і складних ансамблях твору, створили умови для органічності сценічної поведінки виконавців. Перший вихід на професійну оперну сцену студентів або вчорашніх випускників, яким були доручені складні партії, виявився серйозним випробуванням. Учасники двох підготовлених виконавських складів його успішно витримали. У цікавій режисерській інтерпретації В. Вовкуна і надзвичайно виразному сценографічному рішенні Т. Ринзака

акцент було зроблено на аналізі донжуанства як складного неоднозначного явища, яке несе в собі небезпеку для його носія. Образ вистави пов'язаний з довгим зигзагоподібним шляхом, який перерізав усю сцену і спрямовувався до горизонту, однак він не в майбутнє, а в далеке минуле, до витоків самої легенди. Вистава ніби символізувала безперервний процес зміни миттєвостей, з яких складається життя героя.

„Хотілося б, щоб в наших оперних театрах сміливіше давали можливість заявити про себе в серйозних роботах молодим виконавцям і щоб вони не чекали роками, доки їм довірять складні партії класичного оперного репертуару”, – зазначає, коментуючи прем'єру опери, мистецтвознавець М. Черкашина-Губаренко [22].

З аншлагом на сцені Львівської опери пройшла й прем'єра балету І. Мазур «Ремінісценції. UA» львівського балету «Життя». Балет, або, як назвали його автори, – історично-музичний перформанс, – це мікс різних жанрів: хореографії, пластики, музики, пісні, поезії, відеоінсталяції. Автор вистави І. Мазур стала і режисером постановки. Втілили проект три десятки учасників, і це артисти львівського балету «Життя» та співаки Р. Лижичко, Назар Савко, О. Киричук, І. Доля, Л. Ваврін, а також – музиканти-інструменталісти, зокрема лірники та кобзарі [23].

Мистецтвознавці підкреслювали, що творці проекту «Ремінісценції. UA» знайшли нову мистецьку мову, якою упродовж двох годин розповіли кількасотлітню історію нищення української інтелігенції, особливо – у ХХ столітті. Сценічне дійство розкрило перед глядачами маловідомі, часто моторошні, факти і сторінки історії та культури нашої країни. Вистава – це десять новел, персональних історій, які розкривають складну тему, залишаючи право робити висновки глядачам [23].

Привертали увагу преси та глядачів й оперні постановки, здійснені за межами оперних театрів. Так, резонансним став спільний проект Запорізької обласної філармонії та Національного заповідника «Хортиця» – ландшафтне театралізоване дійство «Запорожець за Дунаєм» за мотивами однойменної опери С. Гулака-Артемівського (режисер-постановник А. Галімон), що відбувався в історико-культурному комплексі «Запорозька Січ». «Ми поєднали музичний матеріал опери із сучасними технікою і технологіями здійснення масштабних видовищних постановок, оригінальними режисерськими знахідками, – зазначила автор ідеї, генеральний директор Запорізької філармонії І. Конарева. – Унікальною є місцина, де відбувалося дійство, яка перетворилася на театр просто неба». Прем'єра концертної версії «Запорожця за Дунаєм» пройшла в лютому на сцені філармонії. Тоді автори й задумали здійснити її постановку на Хортиці. Прем'єру ландшафтного театралізованого дійства відвідали понад 750 глядачів. А участь у самій виставі брало понад 150 професійних артистів.

Ландшафтна театралізована постановка опери включала музичні, вокальні і танцювальні номери, що чергувалися з прозовими епізодами. Відкривала її увертюра у виконанні симфонічного оркестру, і це створило відпо-

відну емоційну атмосферу вистави. Поетичні, в народному дусі мелодії, чарівна оркестрова тканина, романтичний сюжет та іскрометний гумор не залишили байдужими глядачів [25].

Опера, після 300-річної перерви, знову зазвучала у старовинному Дубенському замку, який є центром Державного історико-культурного заповідника у місті Дубні Рівненської області. Твір Д. Перголезі «Служниця-господиня» привернув увагу випускниці Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського Б. Латчук, і вона взялася за його постановку. Чоловічі ролі виконали артисти Рівненської філармонії, а образ головної героїні Серпіни – студентка Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського Р. Коваль. Усі виконавці зазначали, що в замку – чудова акустика. Задоволені від зустрічі з оперою залишилися й численні туристи, які відвідували замок [25].

Опера зазвучала і на сцені Закарпатської обласної філармонії. Поставити оперу запропонували артисти самої філармонії. У її штаті оперних солістів, декораторів сцени, костюмів та інших спеціально підготовлених фахівців немає. „Зате є люди, які дуже захотіли поставити на сцені оперу власними силами! – підкреслила диригент Закарпатського симфонічного оркестру В. Свалявчик-Цанько. – Для колективу, який протягом понад 5 років відіграв десятки складних концертів, це стало новим випробуванням”. До солістів філармонії М. Швах-Пекар, Ю. Дідик, П. Матія, М. Подкопаєва, О. Товта, В. Фогеля, Ю. Кузьми приєдналися артисти Закарпатського народного хору. Масштабний проект втілювали в життя на патріотичній хвилі, через що обрали для виконання «Запорожця за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського. «Це був тест на професійність і творчу зрілість, – вважає директор філармонії І. Микита. – А чому взялися за „Запорожця...”? Хотіли, щоб глядач відчув колорит вітчизняної музики, присмачений місцевим виконанням. Як-не-як, а образи запорожців і їхнього оточення втілювали закарпатські майстри сцени”. Глядачі отримали задоволення від виконання безсмертного твору, а артисти й музиканти – імпульс до творчості. Цей їхній успіх може стати прологом для наступних експериментів, що здійснюватимуть у філармонії [26].

Завершуючи огляд стану оперного та балетного мистецтва у регіонах нашої держави, можна зазначити, що сьогодні, попри певні проблеми, майже кожна нова вистава вітчизняних театрів опери та балету привертає до себе увагу глядачів і преси, а оперні колективи сезон за сезоном здійснюють багатогранну діяльність, яка знаходить відгук на теренах України та у багатьох країнах світу. Причому, сучасними та актуальними, потрібними сьогодні є і вітчизняна класика, і українська сучасна опера, і кращі зразки світової музичної класики.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Харківський державний академічний театр опери та балету імені М. В. Лисенка / Інф. // <http://ukrainian.travel/mistetstvo/harkivskiy-derzhavniy-akademichniy-teatr-operi-ta-baletu-imeni-m-v-lisenka/>;
2. Про театр / Інф. // <http://www.hatob.com.ua/>
3. Ілленко Л. Тарас Бульба побачив небо над головою / Ілленко Л. // Дзеркало тижня. Україна. – 2014. – 23–29 серп. – С. 15.
4. Оріщенко О., Чепалов О. У мирному місті Харкові / Оріщенко О., Чепалов О. // День. – 2014. – 27 серп.
5. Коваленко Ю. Остання ніч поета / Коваленко Ю. // Голос України. – 2014. – 2 квіт.
6. Чепалов О. Carmen часів... АТО / Чепалов О. // День. – 2015. – 3 лип.
7. Чепалов О. Харків'яни виступили в Бельгії / Чепалов О. // День. – 2014. – 8 жовт.
8. Донецький академічний державний театр опери та балету ім. А. Солов'яненка / Інф. // <http://www.info.dn.ua/culture/solov.shtml>
9. Куркчі-Максіна В., Веремейко Р. „Шлях Тараса” як зразок єдності / Куркчі-Максіна В., Веремейко Р. // День. – 2014. – 15 квіт.
10. Поліщук Т. Музи замовкли / Поліщук Т. // День. – 2014. – 13 черв.
11. Писарев В., Поліщук Т. «Летючий Голландець» пішов «на потреби ДНР» / Писарев В., Поліщук Т. // День. – 2014. – 5 лист.
12. Поліщук Т. «Донбас Опері» відлуння голосів...» / Поліщук Т. // День. – 2015. – 25 черв.
13. Дніпропетровський державний театр опери і балету / Інф. // <http://i-pro.kiev.ua/>
14. «Фокстрот 12 стільців». В Оперному театрі відбудеться прем'єра нової вистави / Інф. // <http://9-channel.com/fokstrot-12-stiltsiv-v-opernomu-teatri-vidbudetsya-prem-yera-novoyi-vistavi-video-00075296.html>
15. В Днепропетровском театре оперы и балета презентуют балет-комедию «Фокстрот 12 стульев» / Инф. // <http://34.ua/news/view/47237--v-dnepropetrovskom-teatre-opery-i-balet-a-prezentujut-balet-komediju-fokstrot-12-stulyjev/>
16. Шароваров В., Біловицька Н. Директор Дніпропетровської опери Олександр Шароваров: «Знаєте, на який спектакль найбільше продається квитків? Це балет «Лебедине озеро» / Шароваров В., Біловицька Н. // Уряд. кур'єр. – 2014. – 11 жовт.
17. Одеський національний академічний театр опери та балету : Про театр / Інф. // <http://opera.odessa.ua/ua/pro-teatr/istoriya/druge-jitty-a-odeskogo-teatru-nova-budivlya/>
18. Черкашина-Губаренко М. «Кармен» із... Південної Пальміри / Черкашина-Губаренко М. // День. – 2015. – 1 лип.

19. Бентя Ю. Пригадати все! / Бентя Ю. // День. – 2014. – 3–4 жовт.
20. Театр сьогодні / Інф. // <http://opera.lviv.ua/ua/teatr-sogodni/>
21. Львівську оперу очолив экс-міністр культури / Інф. // Україна молода. – 2014. – 8 лип.
22. Черкашина-Губаренко М. Моцарт як випробування / Черкашина-Губаренко М. // День. – 2015. – 9 черв.
23. Козирева Т. Історично-музичний перформанс / Козирева Т. // День.–2015.–11 черв.
24. Зворигіна Н. «Запорожець за Дунаєм» вийшов на рекорд / Зворигіна Н. // Уряд. кур'єр. – 2014. – 16 лип.
25. Цимбалюк Є. До замку після 300-річного антракту повернулася опера / Цимбалюк Є. // Голос України. – 2014. – 28 лют.
26. Бедзир В. Одарка й Карась стали своїми в Закарпатській філармонії / Бедзир В. // Уряд. кур'єр. – 2014. – 16 груд.

Матеріал підготував

Бурнашов І. Ю., зав. сектору
відділу наукового аналізу і
узагальнення інформації

Редагування та комп'ютерне опрацювання *Н. Нагаєвської*

Підписано до друку 24.07.2015. Умовн. друк. арк. 0,70. Б/т. Зам. 84.
НПБ України, Київ-1, Грушевського, 1. Тел. 278-85-12